
Snart er alle nordmenn leger – et lynkurs i scenarieforskning

KOMMENTAR

Det er gode tider for scenarieforskere nå ved årtusenskiftet. Krystallkulekikkerne har sågar fått boltre seg i et helt nummer av Tidsskriftet (1). Nå er det ikke alle som har vist samme stødige klarsyn, og jeg ser derfor nytten av å komme med noen gode råd for slike millennieprofeter. Den grunnleggende innsikten er at man må stille seg slik at suksessen sikres uansett om spådommen slår til eller ikke. Fremtidslikningen har så mange ukjente at ingen av oss greier å skue lenger enn 1 – 2 år frem i tid med noen særlig presisjon. Sannsynligheten for total skivebom er derfor overhengende og nokså vanskelig å påvirke, så det gjelder å planlegge godt.

En måte å lykkes på er å legge scenarioet såpass langt inn i fremtiden at alle har glemte spådommen i god tid før den viser seg å være helt gal. Det er for eksempel neppe noen av Tidsskriftets lesere som fremdeles husker André Lützens spådom fra 1878 om luftfartens muligheter. I sitt sjubindsverk *Opfindelsernes Bog* beriket han samtiden med følgende visjon (fig 1) (2): ”Medens det ikke vil være muligt for mennesket at heve sig fra Jorden ved Hjælp av sin egen Muskelkraft, vil der derimot ikke være noget absolut til Hinder for at dette kan ske ved Hjælp av mekanisk Kraft; derimot turde det være et stort Spørgsmaal, hvad der i det hele taget vilde være oppnaaet, selv om det lykkedes at fremstille en virkelig brugbar Flyvemaskine; (. . .) som Transportmiddel vilde den sikkert aldrig finde Andvendelse, trods de store Forhaabninger der knyttes til en vordende Flyvemaskine af de mange, der spille Tid og Kræfter paa at løse dette utaknemmelige problem. Thi hvor mange vilde vel have Mod til at betros sig til et Befordringsmiddel af dette Slags, naar den rædelsfuldeste Død maatte synes vis, naar Maskineriet i Flyveapparatet kom det minste i Uorden og pludseligt nægtede at gjøre Tjeneste, medens man befandt sig i maaske Tusinder af Fod over Jordens Overflade.”

Figur 1 Luftfart anno 1878. Ikke rart Lütken var skeptisk. Illustrasjon hentet fra (2)

Som luftfartsprofeti betraktet var dette sant å si ikke rare greiene. Men i løpet av de 25 årene som gikk til brødrene Wright tok av og fadesen kunne vært et faktum, var hele spådommen glemt.

De mer velvillige av Tidsskriftets lesere vil kanskje innskyte at Lütken i sitt klarsyn faktisk foregriper en medisinsk diagnose, nemlig aviofobi eller flyskrekk. Han kan neppe lastes for at han bommet litt på prevalensen for lidelsen og derfor trakk noen gale konklusjoner. Dette fører over til vårt andre råd for fremtidsforskere, "den nostradamiske grunnregel": En profeti bør være så orakelaktig mangetydig at den blir oppfylt uansett utfall. Mange av millennieprofetene har vært dyktige på dette punktet. For eksempel har profetiske klassikere om mer dårlig vær, flere og alvorligere ulykker og nye epidemier fått tidstilpasset innpakning. Dette er spådommer som alltid har slått til og som også har det fortrinnet at de er dårlige profetier.

Her er vi ved vårt tredje råd, og igjen er Lütken et forbilde: Et fremtidsscenario bør ha et element av skjebnedrama over seg. *Gode* profetier vil aldri vekke oppsikt og må nærmest sees på som nybegynnertabber. Betydningen av dette ser vi klart i de såkalte klimascenarioene. Forskerne er helt i villrede om vi i Norge går mot varmere eller kaldere klima. De er bare enige om én ting, nemlig at klimaet kommer til å bli mye verre.

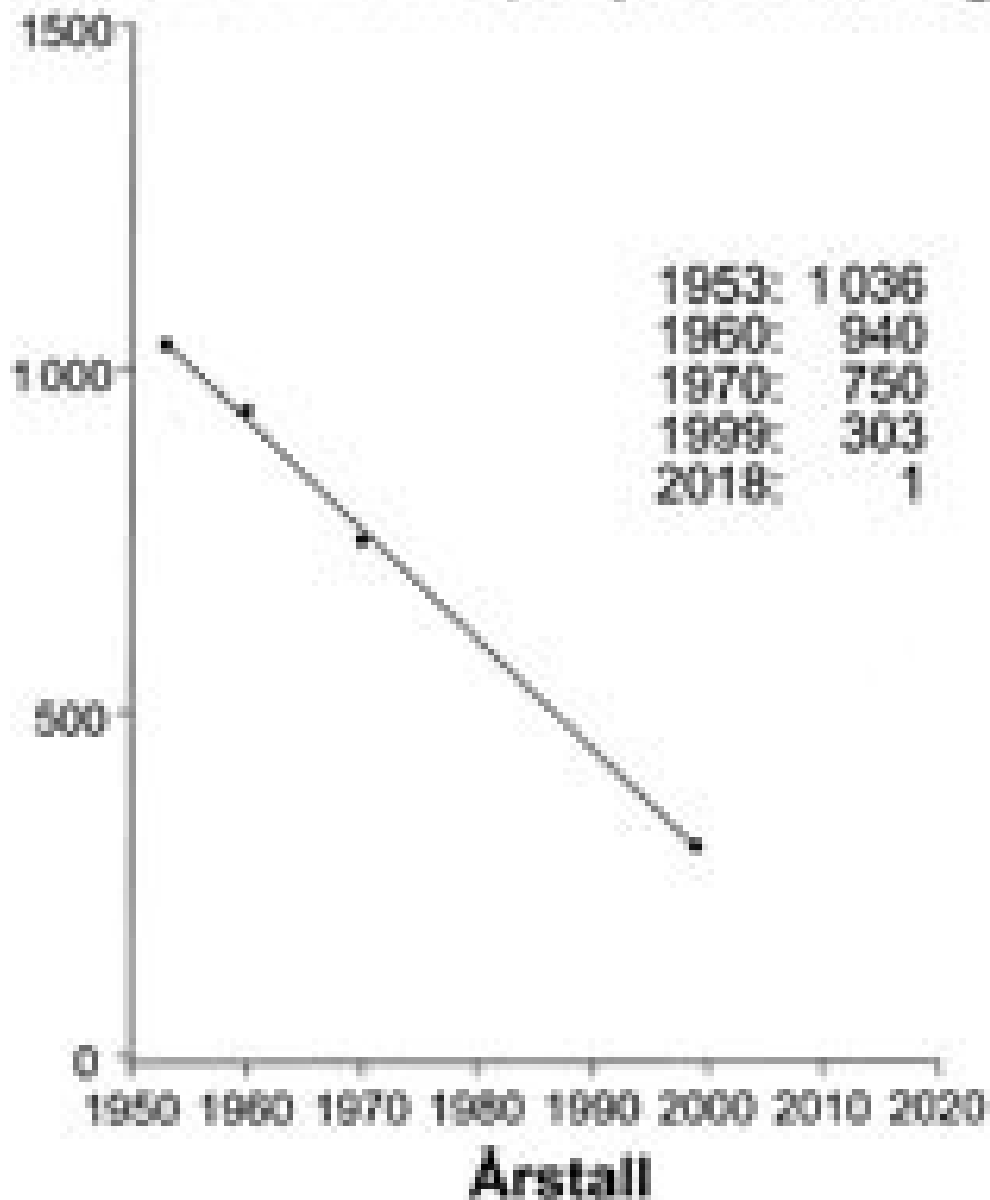
Vårt fjerde råd er å følge keiserens-nye-klær-metoden, for den er helt utslagsgivende for hvor mye utbytte man kan få av profetien. Grepet her er å narre beslutningstakere på høyt nivå til å ta forholdsregler for å avverge en

katastrofe. Når det til slutt blir klart for alle at dommedag likevel lar vente på seg, kan du med styrke hevde at det nettopp var din innsats som reddet verden. Selv om det på dette tidspunktet for folk flest er nokså åpenbart at katastrofen uansett aldri ville ha kommet, har du med kløkt greid å implisere mange som sitter i viktige posisjoner. Den lille gutten hos H.C. Andersen finnes bare i eventyret, så ta det helt med ro. Y2K-profetene greide på denne måten å få tak i 30 milliarder kroner bare her i Norge på et lite dataproblem som de aller fleste bedrifter og organisasjoner kunne ha fikset i dagene etter nyttår for et småbeløp. Riktig morsomt ble det med næringsministeren og mange andre spradende nakne omkring her på nyåret. Mange gned seg ekstra kraftig i øynene da profetene skulle forklare oss hvorfor det gikk like bra i de landene som ikke hadde brukt penger på å avverge Y2K. Det var fordi man der hadde så gamle datamaskiner. Men da hadde de fleste av oss antakelig allerede glemt at det nettopp var i de gamle datamaskinene at problemet skulle sitte.

I midten av 1980-årene ble inntaket av legestudenter i Oslo og Bergen redusert etter råd fra forskere som mente vi hadde en dramatisk overproduksjon av leger her i landet. Det var ikke måte på hvor stort overskudd vi skulle få av leger på slutten av det tiåret. Også dette var en profeti som med hell utnyttet keiserens-nye-klær-metoden.

Som en praktisk øvelse helt til slutt ser vi oss i stand til å videreføre denne legeoverskuddsprofetien med vitenskapelig presisjon. Legedekningen her i landet har økt dramatisk gjennom lang tid, som tabellarisk dokumentert i Tidsskriftet (3). I diagrammet har vi plottet noen (nesten) tilfeldig valgte punkter fra denne tabellen (fig 2). Dette gir en grafisk fremstilling av antall norske menn og kvinner per yrkesaktiv lege som funksjon av tiden. Som vi ser, har det vært en nær lineær økning i legedekningen i Norge etter krigen. Dersom regresjonslinjen forlenges til den krysser $y = 1$, kommer vi frem til året 2018. Hvis ingen gjør noe drastisk for å redusere tilgangen på leger, vil vi altså ved dette årstallet ha like mange leger som mennesker her i landet (og i tillegg kommer leger som av ulike grunner er ute av arbeidslivet). Dette gir ny mening til det gamle ordtaket "Lege, leg deg selv!" (4). Problemet med å etablere fastlegeordningen finner sin overraskende løsning – til slutt blir vi alle vår egen fastlege!

Antall nordmenn per yrkesaktiv lege

Figur 2 Grafisk fremstilling av legedekningen i Norge gjennom de siste femti år (3)

Profetien min går neppe i oppfyllelse, men den er antakelig like pålitelig som de fleste andre millenniescenarier, og i 2018 er det uansett ingen som husker hva jeg skrev en mannsalder tidligere. Lykke til!

Magne Børset

Institutt for kreftforskning og molekylærbiologi

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

7000 Trondheim

LITTERATUR

1. Fremtiden. Tidsskr Nor Lægeforen 2000; 120: 11, 12, 57 – 106, 133 – 8.
2. Lütken A. Opfindelsesernes Bog, en Oversigt over Menneskets kulturhistoriske Udvikling og Fremskridt paa Videnskabens, Kunstens,

Industriens og Handelens Omraader fra tidligste Tid til vore Dage. 3. bind.
København: 1878: 120 – 1.

3. Helsefakta. Tidsskr Nor Lægeforen 2000; 120: 273.

4. Vulgata. Luk 4,23.

Publisert: 20. mai 2000. Tidsskr Nor Legeforen.

Opphavsrett: © Tidsskriftet 2025 Lastet ned fra tidsskriftet.no 25. desember 2025.